

SIISTISTI SIVIILIIN –
matalan kynnyksen terveysneuvonnan
käynnistyminen vankiloissa

TERVE-PROJEKTIN LOPPURAPORTTI

Rangaistukseen tuomittujen huumeiden käyttäjien
terveystieto- ja vertaistukiprojekti 2005-2008

Projektikoordinaattori Liisa Uusitalo
Kriminaalihuollon tukisäätiö
Kesäkuu 2009

Tiivistelmä

Terve-projekti kehitti vuosina 2005-2008 yhteistyössä vankeinhoidon ja terveysneuvontatyön toimijoiden kanssa matalan kynnyksen terveysneuvontamallin vankiloille. Vankien sairastavuus on lisääntynyt viimeisinä vuosikymmeninä. Kasvua on ollut eniten veriteitse tarttuvien tautien, päihderiippuvuuden ja mielenterveysongelmien esiintyvyydessä.

Kehittämishankkeen tavoitteena oli nostaa rikostaustaisten huumeidenkäyttäjien terveystiedon tasoa ja lisätä terveyskäyttäytymistä. Toiminnalla pyrittiin vähentämään vankila-aikaisesta huumeidenkäytöstä aiheutuvia terveysriskejä ja kehittää valmiuksia haittoja vähentävään käyttäytymiseen vapautumisen jälkeen. Malli hyödyntää vankien välistä vertaisvaikutusta ja kannustaa vertaistoimintaan. Kohderyhmänä olivat huumeita käyttäneet tai edelleen käyttävät vangit sekä haittojen vähentämisen toimintatapaan koulutettavat vankeinhoidon työntekijät. Projekti rakentui ja mahdollistui kiinteällä yhteistyöllä vankeinhoidon terveydenhuollon ja päihdetyön sekä vapaudessa toimivien A-klinikkasäätiön terveysneuvontapisteiden kanssa. Projektin tuotoksina syntyivät

LAITOSTASON	toimintamallisuositus ja täydennyskoulutusohjelma valvontahenkilöstölle vankien huumehaittojen vähentämiseksi.
LÄHITYÖN	toimintamalli ja ohjaajakoulutus kuntoutus- ja terveydenhuoltohenkilöstölle vankien vertaistukeen perustuvalla terveysneuvonnalla ja hoitoonohjaukselle.
VANKIEN	Terve-kurssit ja opas vertaistyon tueksi.

Terveysneuvonnan toimintamallin perustana on vankiloiden moniammatillisen henkilöstön yhteinen ymmärrys huumehaittojen vähentämisen lähestymistavasta, toiminnan oikeutuksesta ja vaikuttavuudesta. Terveydenhuolto- ja päihdekuntoutushenkilöstö toimii kiinteässä yhteistyössä valvonta- ja hallintohenkilöstön kanssa. Päihdehaittojen vähentämisen lähestymistapaa ja toimintamuotoja juurrutettiin osaksi henkilöstön perustyötä sekä vankien välistä vuorovaikutusta. Juurruttaminen tapahtui kehittämällä pysyvät täydennyskoulutukset, hyödyntämällä eri tiedonvälityskanavia sekä vankien välistä vertaisvaikutusta Terve-kurssien aikana ja niiden jälkeen. Kaikessa vaikuttamistyössä hyödynnettiin ennen kaikkea aikaa – toiminta eteni pikkuhiljaa, sitkeästi ja monella rintamalla neljän vuoden aikana.

Projektivankiloissa järjestetyiltä yhdeksältä mallintavalta Terve-kurssilta valmistui 50 vankia. Ohjaajakoulutuksen jälkeen vankilahenkilöstö on järjestänyt itsenäisesti noin 20 Terve-kurssia, joilta on valmistunut yli 100 vankia. Kurssien lisäksi on pidetty lukuisia yksittäisiä teema-koulutuksia Terve-opetusmateriaalien pohjalta ja terveysneuvonta on siirtynyt yksilötyöhön.

Projekti järjesti kahdeksan täydennyskoulutusta Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa. Valvontahenkilöstölle järjestettiin viisi viiden päivän Huumeidenkäyttö ja haittojen vähentäminen -koulutusta, joista valmistui 100 vartijaa ja työnjohtajaa. Huumeita käyttävien terveysneuvontatyön koulutuksista on valmistunut 50 päihdeohjaajaa ja sairaanhoitajaa Terve-vankikurssien ohjaajiksi. Molemmat täydennyskoulutusmallit ovat siirtyneet vuoden 2009 alusta Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen vastuulle. Niitä tullaan toteuttamaan vuosittain yksi koulutus kumpaakin.

Projektin aikana kehitettiin kolmiosainen opetusmateriaalipaketti haittojen vähentämisen opetuksen sekä käytännön terveysneuvontatyön tueksi. Materiaali on siirtynyt käytettäväksi Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen ja Laurea Ammattikorkeakoulun perus-, jatko- ja täydennyskoulutuksiin. YLE Teksti TV-kampanja nosti Terve-hanketta ja haittojen vähentämisen lähestymistapaa sekä vankien että työntekijöiden tietoisuuteen. Aluevankilakoulutukset kokosivat työntekijöitä ja esimiehiä valtakunnallisesti yhteiseen keskusteluun.

Projektia arvioitiin eri alojen asiantuntijoiden ja yhteistyötahojen edustajien muodostamassa paneelissa vuosi ennen hankkeen päättymistä. Saadun palautteen mukaan projekti oli onnistunut ja sai kiitosta muun muassa mallien siirrettävyyden ja kestävyuden varmistamisesta.

Sisällys

1. Johdanto	4
2. Projektin tausta ja perustelut	5
3. Terve-projektin prosessikuvaus	6
3.1 Esitiedonkeruun hyödyntäminen	7
Vankilahenkilöstön ja vankilasta vapautuneiden haastattelut	
Pilottiryhmät Keravalla	
Esitietoa keräävät Terve-kurssit	
Vankinäkökulma ja osallistaminen	
3.2 Projektiaikaiset kehittämiskoulutukset	9
Terve-projektiryhmän koulutukset	
Kriminaalihuollon työntekijäkoulutukset	
Aluevankilakoulutukset Länsi- ja Itä-Suomessa	
3.3 Mallinnus ja juurruttaminen vankilakäytännöiksi	10
Terve-kurssin mallinnus	
Terve-ryhmien käynnistäminen ja kehittäminen projektivankiloissa	
Huumeita käyttävien terveysneuvonta yksilötyössä	
Vankien osallistaminen	
3.4 Rikosseuraamusalalle tuotetut koulutukset	11
Vankeinhoidon perustutkinto Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa	
Vankeinhoidon jatkokoulutus Laurea Ammattikorkeakoulussa	
Vankeinhoidon täydennyskoulutus Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa	
4. Vaikuttamistyö, tiedotus ja yhteistyöverkostot	12
5. Tuotettu opetusmateriaali ja oheistuotteet	13
Terveysneuvontatyö vankiloissa I-III	
WHO-tilannekatsaus ”Vankilat, päihteet ja haittojen vähentäminen”	
Tietoa päihteiden käyttäjille vankilaan -esite	
Haittojen vähentäminen vankilassa -videon tuottaminen suomeksi	
YLE Teksti TV-kampanja	
6. Hankkeen arviointi	14
Terve-kurssin käyneiden jälkihaastattelut	
Arviointipaneeli	
7. Suositukset vankiloiden haittojen vähentämisen- ja terveysneuvontatyöhön	16
8. Tilanne vankiloissa projektin päättyessä	18
9. Terveysneuvontatyön jatkosuunnitelma	20

LIITTEET

1. Ohjaus- ja seurantaryhmän jäsenet
2. Projektivankiloissa yhteyshenkilöinä toimineet
3. Projektin yhteenvetokatsaus taulukkona 2005-2009

1. Johdanto

Terve-projekti siirsi vapaudessa hyviksi havaittuja haittojen vähentämisen ja terveysneuvontatyön käytäntöjä vankilan muurien sisäpuolelle. Kyse oli hyvien kokemusten soveltamisesta sekä toiminnan valtavirtaistamisesta vankilaolosuhteissa. Kriminaalihuollon tukisäätiön nelivuotinen Terve-hanke toteutettiin Raha-automaattiyhdistyksen tuella. Projektissa työskenteli kaksi työntekijää: projekti-koordinaattorina sosiaalipsykologi, sairaanhoitaja Liisa Uusitalo 5/2005-3/2009 ja projektin kouluttajana psykiatrinen sairaanhoitaja Eeva Tamminen 1/2006-12/2008. Projektin seurantaryhmä kokoontui kaksi kertaa ja ohjausryhmä neljä kertaa vuodessa (liite 1).

Projektin lähtökohtana oli vaikuttaa vankiloissa esiintyviin huumeidenkäytön terveyshaittoihin ja riskeihin. Vankien päihdeiden käyttö saattaa olla katkolla tai vähäisempää vankeusaikana, mutta tosiasia on, että suurin osa jatkaa käyttöä vapauduttuaan. Varsinkin projektin alkuaikoina tuli vastaamme myös tietoa vankilan sisäisistä ”piikkiringeistä”. Samoilla puhdistamattomilla käyttövälineillä saattoi olla kymmeniä käyttäjiä. Vaikka pistovälineiden takavarikot ovat viime vuosina vähentyneet, lääketakavarikot ovat yleistyneet. Tableteista saatua päihdehyötyä maksimoidaan piikittämällä veteen liuotettu tabletti suoneen. Jotain muutosta on yleisessä käyttökulttuurissa kuitenkin tapahtunut. Vangit kertovat useammin, että jos piikittävällä on käytössään omat välineet, hän ei jaa niitä muiden kanssa. Piikkikäytön yleisyyttä ja siihen liittyviä riskikäytäntöjä on kuitenkin vaikea selvittää. Varmaa on se, että vankiloissa piikittäminen jatkuu – ainakin jossain määrin. Ja että piikkikäyttöön liittyvät monet riskit, joihin vapauden ja vankeuden aikainen terveysneuvonta tarjoaa vaikuttamisen välineitä. Työlle oli ja on edelleen tilausta.

Vankiloihin heijastuvat myös huumehoidon vajavaisuudet ja ongelmat. Lääkkeiden ”päihde- tai väärinkäytössä” on joskus kyse myös lääketieteellisesti perustellusta opiaattiriippuvuuden korvaushoidosta, jota toteutetaan laittomasti itselääkintänä kun hoitoa ei ole saatavilla. Tavoitteena on poistaa opiaattiriippuvuuden oireet ja palauttaa toimintakykyä, ei aikaansaada päihtymystilaa. Opiaattikorvaushoidon saatavuuden ongelmat olisi ratkaistavissa kuntien ja valtion yhteistyöllä, josta molemmat osapuolet hyötyisivät. Esimerkiksi vapaudessa aloitettuja korvaushoitoja tulisi voida sisäanjaa vankeusaikana ”säädellyissä” oloissa ja vakiinnuttaa tasot hoitosuosituksen mukaisiksi.

Vankeusaika tarjoaa ainutlaatuisen mahdollisuuden kuntoutumiseen, jota pelkkä päihdeettömänä olo ei useinkaan tue eteenpäin. Pitäisikö kunnan vai valtion päihdetyön ulottua muurin toiselle puolen entistä tehokkaammin? Miten vangin päihdehoidoista (esim. opiaattikorvaushoidot) saatava yksilöllinen ja yleinen taloudellinen hyöty tulisi näkyvämmäksi ja olisi paremmin löydettävissä?

Terve-vankikurssimalli räätälöitiin yhteistyössä projektivankiloina toimineiden Jokelan, Keravan, Hämeenlinnan ja Helsingin vankiloiden ohjaajien ja sairaanhoitajien kanssa. Näin varmistettiin se mikä oli asetettu keskeiseksi tavoitteeksi: projektin päättyessä Terve-kurssit ovat jo käynnissä täydellä höyryllä ilman projektihenkilökunnan läsnäoloa.

Terve-vankikurssin esikuvina toimivat A-klinikkasäätiön Terveysneuvontapiste Vinkkien pitkä kokemus terveysneuvontatyöstä ja sovellutukset Operaatio Lumipallo-vertaistymämallista, Vinkin ja Pro-tukipisteen toteuttama yhteishanke Aura-Aypa venäjänkielisille vangeille sekä Trimbos Instituutin haittojen vähentämismalli huumehaitoille EU-vankiloissa. Trimbos Instituutin malli toimi projektin pohjapiirustuksena. Sen mukaan pelkkä vankien tai vankilahenkilöstön tiedollinen kouluttaminen ei aikaansaa tarvittavaa muutosta. Tarvitaan myös pitkäaikaista vaikuttamista koko henkilöstön asenteisiin ja yhteistoiminnan kehittämiseen, vankien vertaistoiminnan aktiivista tukemista ja vankilaolosuhteiden kehittämistä haittoja vähentävän toiminnan mahdollistamiseksi.

Terveysneuvontapiste Vinkin kokemukset vertaistoiminnasta ja kouluttamisesta tarjosivat matalan kynnyksen terveysneuvonnan vankkaa ydinosaamista, jota oli jo menestyksekkäästi hyödynnetty Keravan vankilassa. Trimbos Instituutin malli painotti tartuntatautien lisäksi erityisesti psyykkistä terveyttä ja päihdeiden yhteyttä mielenterveyteen. Monet käyttämämme lomakkeet, arviointimallit ja opetussisällöt otettiin käyttöön melko suoraan näistä kokemuksista.

Projektin työntekijöiden terveysneuvontatyön kokemukset ja osaaminen olivat välttämätön voimavara silloin, kun projektin tavoitteet herättivät ennakkoluuloja ja jännitteitä vankilaympäristössä. Vahva tuki työlle tuli vankeinhoidon terveydenhuoltoyksiköltä, päihdetyön erityisasiantuntijalta ja ennen kaikkea asiakas- ja lähityötä tekeviltä, jotka tunsivat vankien riippuvuustilasta ja kuntoutusyrityksiä. He huomasivat, että useimmat vangit hyötyivät Terve-kursseista enemmän kuin vaativammista tai perinteisimmistä päihdekursseista. Kokemuksen kautta syntyi ymmärrys siitä, että Terve-kurssit sopivat vankilaan eivätkä uhkaa vankilajärjestystä. Ne eivät ole ristiriidassa päihdestrategian kanssa, vaan itse asiassa ovat osa sen toteuttamista. Tervekurssilla vanki pysähtyy miettimään omaa tilannettaan ja oppii, miten voi itsekään paremmin huolehtia terveydestään. Eikä malta olla jatkamatta keskustelua sellissä! Tervekurssien jälkihaastatteluiden mukaan tieto siirtyi edelleen vankitovereille, tapaamisten yhteydessä perheenjäsenille ja vapautumisen jälkeen lähipiiriin.

Kokemus on osoittanut, että Terve-kurssit soveltuvat erilaisiin vankiloihin ja eri päihdekuntoutusvaiheissa oleville vangeille. Terve-ohjaajia on koulutettu jo 50 eri puolelle Suomea. He ovat oppineet räätälöimään Terve-kurssimallia kohderyhmän tarpeita vastaavaksi. Ryhmän koostumuksesta riippuen painotetaan joko pistämättä paras -teemaa tai päihdeiden vaikutusta mielenterveyteen jne. aina kulloisenkin tarvearvion mukaan. Kurssia voi myös erinomaisesti soveltaa päihdekuntoutusyksiköissä, se on todettu tarpeelliseksi avolaitoksissa ja osana yksilötyötä.

2. Projektin tausta ja perustelut

Päihdeidenkäytöstä aiheutuvat haitat, muuttuvat päihdekäytännöt ja tartuntatautiriskit asettavat monia haasteita sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmälle niin vankilassa kuin vapaudessa. Hepatiitti C on erittäin yleinen vankien keskuudessa, vaikka hiv-positiivisten luku onkin pysynyt alhaisena ja suurimmat piikkikäyttöön liittyvät tartuntatautiepidemiat on pystytty välttämään. Terveystiedon jakaminen matalakynnyksisen vertais- ja ryhmätoiminnan avulla on todettu tehokkaaksi vaikuttamiskeinoksi, joka tukee myös päihdeongelmaisen elämänhallinnan vahvistumista. Uudenlainen lähestymistapa on asettanut monia haasteita perinteiselle päihdeiden vastaiselle työlle vankeinhoidossa. Muista Euroopan maista ja vankiloista saadut hyvät kokemukset kannustivat kehittämään myös suomalaisten vankiloitten haittojäähentäviä toimia vertaistoimintaa hyödyntämällä.

Päihderiippuvuus luokitellaan psyykkiseksi sairaudeksi. Pelkkä aineiden saatavuuden estäminen suljetussa ympäristössä oleskelun aikana ei vielä riitä riippuvuudesta irtautumiseen. Aineiden yliannostuskuoleman riski on olemassa vankilassakin. Päihdeiden käyttö on ehkä epäsäännöllistä ja käytetään sitä ainetta mitä kulloinkin on saatavilla. Suurin yliannostusriski liittyy vapautumiseen, kun aineiden saatavuus taas helpottuu. Vapaudessa päihdeiden käyttö jatkuu helposti, jos vastassa on asunnottomuus ja tekemisen puute. Pahimpana taakkana monella ovat viralliset ja epäviralliset velat. Vankilassaoloaikana velat usein kasvavat entisestään. Vapauduttuaan huumeriippuvainen ihminen on altis ajautumaan vanhaan elämäntapaan.

Terve-projekti oli ensimmäinen Kriminaalihuollon tukisäätiön päihde- ja terveystieteiden kehittämishanke. Säätiö määrittelee tehtäväkseen kriminaalihoitotyön tukemisen ja sen kehittämisen, uusintarikollisuuteen ja sen haittoja vähentävään toimintaan vaikuttamisen sekä tarkoituksensa mukaisten palvelujen saavutettavuuden ja järjestämisen edistämisen. Toiminnallaan säätiö pyrkii parantamaan rangaistukseen tuomittujen ja muiden rikoksen takia kriisitilanteeseen tai syrjäytymisuhan kohteeksi joutuneiden henkilöiden suoriutumismahdollisuuksia yhteiskunnassa. Kehittämishankkeilla on myös strateginen rooli säätiön toiminnan kehittämisessä. Kriminaaliasiainhoitoyksiköllä säätiö on luonut itselleen roolia ja toimintakäytäntöjä kuntoutukseen sitoutuneen kohderyhmänsä asianajajana ja aseman parantajana palvelujärjestelmässä. Vapautuvan tukiohjelman ja Portti vapautuneen -portaalin myötä säätiö on hankkinut itselleen edellytyksiä toimia järjestöjen kriminaalihoitotyön tukipalvelujen valtakunnallisena koordinaattorina, viestintäfoorumina ja voimavaraistajana.

3. Terve-projektin prosessikuvaus

Projektin kehittämistyön lähtökohtana oli Kriminaalihuollon tukisäätiön 26.4.2004 Raha-automaattiyhdistykselle jättämä avustushakemus, joka oli valmisteltu yhteistyössä vankeinhoidon ja eri päihdetyöjärjestöjen asiantuntijoiden kanssa. Projektin prosessikuvaus etenee perinteisen projektikaavan mukaisesti esitiedonkeruu- ja suunnitteluvaiheen kautta mallinnus-, mallien koettelu ja viimeistelyvaiheeseen, kouluttamis- ja levittämävaiheen kautta viimeiseen mallien juurruttamisen vaiheeseen.

ESITIEDONKERUU- JA SUUNNITTELUVAIHE

Projektin toimintamallin esikuvina ovat olleet Trimbos Instituutin EU-vankiloille kehittämä malli Risk reduction for Drug Users in Prison, belgialainen Operaatio Lumipallo-vertaistomimiamalli sekä Terveysneuvontapiste Vinkkien kokemukset terveysneuvontatyöstä, vertaiskoulutuksista ja -toimijoista. Projektiryhmän yhteiset koulutukset käynnistettiin ja osallistujina oli vankiloiden, yhteistyö- ja asiantuntijahojen edustajia sekä ohjaus- ja seurantaryhmän jäseniä. Taustatietoa vankiloista haittoja vähentävän terveysneuvontatyön toimintaympäristönä kerättiin haastatteleamalla vankiloiden henkilökuntaa ja vapautuneita vankeja. Keravan vankilassa järjestettiin ensimmäiset lyhyet pilotin pilottikurssit.

MALLINNUS

Projektivankiloiksi valikoitui neljä Etelä-Suomen vankilaa, jotka edustivat erityyppisiä vankilalaitoksia. Jokaisessa järjestettiin kaksi hieman erilaista kokeilevaa ja mallintavaa Terve-vankikurssia. Helsingin vankilassa järjestettiin kolmaskin kurssi. Kurssien kouluttajana ja sisältöjen kehittäjänä toimi projektityöntekijä, vierailevina kouluttajina joillakin teemakerroilla oli eri asiantuntijoita, vankilan työntekijät ja projektikoordinaattori osallistuvat kurssille tarkkailijoina, arvioivat ja kehittivät kurssia yhdessä projektityöntekijän kanssa.

MALLIEN KOETTELU JA VIIMEISTELY

Terve-vankikursseilta saatuja kokemuksia rekrytoinnista, opetussisällöistä, ohjauskokemuksista ja vankilaympäristöön sopivuudesta työstettiin neljän projektivankilan päihdeohjaaja-sairaanhoitajatyöparien kanssa ohjaajatyöpajoissa syyskuudella 2007. Sisällöiksi muodostuneet seitsemän terveysneuvontateemaa viimeisteltiin Terve-oppimateriaaliin sopivaksi. Kanadalainen opetusvideo ”Siististi siviiliin” (”Getting out – staying safe”) käännettiin kurssin tukimateriaaliksi.

KOULUTUS JA LEVITTÄMINEN

Projektiryhmän koulutukset toteutettiin keväisin ja syksyisin. Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijöille järjestettiin koulutuksia. Valvontahenkilöstölle ja työnjohtajille suunnatut Huumeidenkäyttö ja haittojen vähentäminen -koulutukset käynnistettiin Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa osana vankeinhoidon täydennyskoulutusta. Seuraavana käynnistyi työpareille suunnattu Huumeita käyttävien terveysneuvontatyönkoulutus, jossa ohjaajan opasta koeteltiin ja täydennettiin lopulliseen muotoonsa koeteltavaksi seuraavassa koulutuksessa. Molemmat koulutuskokonaisuudet ovat siirtyneet pysyviksi koulutuksiksi Rikosseuraamusalan koulutuskeskukseen. Vertaisille suunnattua opasta jaetaan vankikurssilla, vankiloiden poliklinikoilla, kriminaalihuollossa ja terveysneuvontapisteissä. Se muistuttaa vankeja/asiakkaita kurssiteemoista ja uusille opas toimii mainoksena kurssille hakeutumisen mahdollisuudesta niin vankilassa (Terve-kurssit) kuin vapaudessa (Lumipallo-kurssit).

JUURRUTUS

Huumeidenkäytön haittojen vähentämistoimintaa on tehty tutuksi vankiloissa osallistamalla henkilökuntaa vankikursseille, tiedottamalla sekä kouluttamalla henkilökuntaa osana alan perus-, jatko- ja täydennyskoulutusta. Projektin työntekijät ovat kirjoittaneet ahkerasti vankeinhoitoalan henkilöstölehti Kontraan ja järjestäneet vangeille ja henkilökunnalle suunnatun Yle Teksti TV-kampanjan. WHO/EU-yhteenvetokatsauksen käännöstä vankiloiden haittojen vähentämistyön kokemuksista on jaettu vankiloihin. Yhteistyötahojen moniääniset edustajat osallistuivat projektin arviointipaneeliin. Aluevankiloiden koulutuspäivät järjestettiin Turussa ja Kuopiossa sijoittajayksiköiden ja hallinnon edustajille.

3.1 Esitiedonkeruun hyödyntäminen

Vankilahenkilöstön ja vankilasta vapautuneiden haastattelut

Haastattelut ajoittuvat marraskuun 2005 ja kesäkuun 2006 välille, jolloin Terve-kurssien mallinnus oli vasta käynnistymässä. Henkilökunnan yhdeksän parihaastattelua tehtiin Jokelan ja Keravan vankiloissa, yksi haastattelu Hämeenlinnan vankilassa. Lisäksi haastateltiin viisi Vankien päihdehuollon kehittämishankkeessa (VP-projekti 1996-99) mukana ollutta työntekijää. Sen lisäksi haastateltiin 14 vankilasta vapautunutta Vinkin asiakasta. Vapautuneiden kokemukset koostuvat eri vankilareissuista ja vankiloista vuosien ajalta. Keskeinen haastattelukysymys kaikille haastateltaville oli leimaako Terveystietokurssille osallistuminen mahdollisesti vankia ja miten matalankynnyksen ryhmät sopivat vankilaan?

Tutkija Riitta Granfeldtin tekemässä haastatteluylhteenvedossa todettiin, että Terveystietoryhmien paikka on osana vankeinhoidon päihdekuntoutusta. Se on ensimmäinen porras niille, jotka voisivat myöhemmin edetä lyhyisiin ohjelmiin ja lopulta esimerkiksi WOP-tasoiseen pitkäkestoiseen kuntoutukseen. Kurssi voisi kiinnittää vangin paremmin vapautumisen jälkeiseen terveydenhoitoon, esim. Vinkkiin. Ydinajatus on saada käyttäjä kiinnittymään johonkin muuhun kuin itse-tuhokäytökseen ja huumeiden hankintaan ja myyntiin.

Koska esimerkiksi hyväksikäytettynä olosta puhuminen on tabu, kursseilla onkin hyvä jakaa ”vain” tietoa, eli huolehtia turvallisesta ilmapiiristä. Ryhmä puhuu, jos on puhuakseen. Haastatteluista päätellen juuri selkeä ja yksinkertainen tieto, annosteltuna lyhyisiin jaksoihin, on se mihin he jaksavat ja haluavat kiinnittyä. Huomattavan moni odotti korvaushoitoon tai oli ollut korvaushoidossa aiemmin. Kurssi voi toimia motivoivana tekijänä korvaushoitoon pääsyä odotellessa. Sakkovankien kohdalla kurssi toimisi osana syrjäytyneiden vankien perusoikeuksien toteuttamista: tieto terveysriskeistä ja niiltä suojautumisesta. On selvää, että kaikki sakkovangit käyttävät jotakin päihteitä ja henkilökunta panostaa paljon vankien siviiliasioitten ja palvelujen saatavuuteen.

Pilotin pilottiryhmät Keravalla

Esitietoa kerääviä pienryhmiä, ns. pilotin pilotteja, käynnistettiin marraskuussa 2005 neljä kappaletta, jotka kukin kokoontuivat neljä kertaa. Ryhmiin osallistui vankilan Pohjoiselta selliosastolta yhteensä 17 vankia. Osa osallistumisista jäi yhteen kertaan. Mallina käytettiin Aura/Aypa-projektin ennakkokysely- ja arviointilomakkeita ja käytäntöjä.

Kokemus oli rohkaiseva ja valaiseva. Se osoitti, että terveystiedolle on tarvetta, koska Terveysneuvontapisteisiin verrattuna vangit ovat vankeusaikana huomattavasti paremmassa kunnossa ja helpommin tavoitettavissa. Päihdeongelmaisten vankien rekrytointi pienryhmiin voi tapahtua terveydenhuollon lisäksi myös muiden työntekijöiden kautta. Valvonnan mukaan saaminen toimintaan on ensiarvoisen tärkeää. Koulutus voi olla monimuotoista ja kesto voi vaihdella tietoisuista ja mini-interventioista aina Terveysneuvontapiste Vinkkien Lumipallo-mallisiin koulutusarjoihin.

Esitietoa keräävät Terve-kurssit

Projektin kouluttajan toimesta toteutettiin projektivankiloissa yhdeksän kokeilevaa Terve-kurssia vuosina 2006 – 2007 eri kohderyhmille: kaksi kurssia Jokelan vankilan sakkolassa, kaksi kurssia Keravan vankilan nuoriso-osastolla, kaksi kurssia Hämeenlinnan vankilan naisten osastolla ja kolme kurssia Helsingin vankilan kahdella eri osastolla. Kaikkiaan 66 vankia aloitti kurssin. Heistä 53 valmistui kurssilta. Kurssilaisista 13 oli romania, jotka tuntuivat hyötyvän kurssista erityisesti. Vankilan sairaanhoitaja ja päihdeohjaaja olivat mukana seuraamassa ja vähitellen osallistuivat myös ohjaukseen. Kokemuksen mukaan kurssille rekrytointi oli helppoa, koska vangit olivat motivoituneita saamaan tietoa huumehaitoista ja oppimaan uusia toimintatapoja. Enemmistö kurssilaisista oli jo vapaudessa ollut terveysneuvontapisteiden asiakas, mutta vankilakurssi tavoittaa myös niitä, jotka eivät ole käyneet siviilissä terveysneuvontapisteessä.

Terve-kurssin opetussisällöiksi vahvistui seitsemän teemaa: hepatiitit, hiv, yliannostukset ja ensiapu, pistämättä paras eli piikkikäytön riskit ja vaihtoehtoiset käyttötavat, päihteiden vaikutus mielenterveyteen, seksuaalisuus sekä päihdehoito ja terveysneuvontapisteet.

Vankilantyöntekijöiden mukaan kurssilla oli vaikutusta vangin tilanteeseen: osa siirtyi kurssin jälkeen motivaation ja luottamuksen vahvistuttua työntekijän yksilötyöasiakkaiksi, kurssitietoa jaettiin selliosastojen käytävillä muille vangeille, vankitoveritkin halusivat kurssille mukaan, poliklinikalle hakeuduttiin testauksiin ja rokotuksiin aktiivisemmin. Vankien jälkihaastattelut vahvistavat samaa innostuneisuutta ja motivaatiota.

Henkilökunnan yhteistoiminta kehittyi myös kurssien myötä: yhteistyö terveydenhuollon ja kuntoutuksen kanssa lisääntyi, esimiehen ja johdon tuki oli tärkeää ja valvonta osallistui rekrytointeihin tietäen ketkä kurssille sopivat. Sairaanhoidaja-päihdeohjaaja-työpari koki oppivansa paljon uutta ja innostuvansa aiheesta ryhmiä seuratessaan.

Vankinäkökulma ja osallistaminen

Mallien suunnitteluvaiheessa huolena oli se, miten vangin näkökulma ja osallisuus saadaan varmistettua. Miten huomioida eri tilanteessa olevien vankien omat ja erityiset tarpeet. Seuraavassa on kuvaus siitä, miten tätä Terve-hankkeen suunnittelussa käytännön tasolla varmistettiin.

- Projektin lähtökohtana Operaatio Lumipallo-vertaistymämalli sekä Trimbos Instituutin Eu-vankiloiden huumehaittojen vähentämisen koulutusmalli, joka on laajalti käytetty, toimivaksi havaittu ja asiakasta osallistava. Mallissa on panostettu myös henkilöstön mukaanottamiseen toimintaan sekä heidän täydennyskoulutuksensa.
- Pilotin pilottiryhmät järjestettiin Keravan vankilassa ennen mallintavia Terve-kursseja, jotta saatiin tietoa vankien kiinnostuksesta, osallistumisen esteistä, ryhmämuodosta ja kestosta.
- Vapautuvien vankien haastattelut tehtiin ennen Terve-kurssien käynnistämistä, ja niissä kartoitettiin terveysneuvonnan tarvetta vankilassa, sen mahdollisuuksia ja esteitä.
- Esitietoa keräävät Terve-kurssit toteutettiin yhdeksänä mallintavana vankikurssina. Projektityöntekijän toteuttamien kurssien tavoitteena oli saada kokemusta ryhmän soveltamisesta vankien erilaisiin tarpeisiin toistamalla kurssia riittävän monta kertaa erilaisille kohderyhmille.
- Terve-kurssitapaamisiin ja niiden arviointiin osallistuivat ko. vankiloiden yhdyshenkilöt. Projektikoordinaattori oli mukana joka toisella kurssikerralla toimien tarkkailijana, kyselijänä ja kyseenalaistajana. Tarkkailijat kirjasivat arvioinnit valmiiseen havainnointilomakkeeseen.
- Vankien antama palaute Terve-kurssista ohjasi kehittämistyötä. Sekä tapaamiskertaista että koko kurssikohtaista palautteita kerättiin suullisena ja kirjallisena.
- Terve-kurssin käyneiden vankien jälkihaastattelut toteutettiin kymmenenä kurssin käyneen vangin jälkihaastatteluna, eli 19 % kurssin käyneistä haastateltiin.
- Kohderyhmän monimuotoisuutta huomioitiin järjestämällä kurssit mahdollisimman erilaisille vankiryhmille: syrjäytyneet sakkolaiset, nuoret miehet, naiset sekä selvittämällä yhden ”muurivankilan” kurssista eniten hyötyvät selliosastot.
- Pääkaupunkiseudun Terveysneuvontapiste Vinkkien vankilasta vapautuneilta asiakkailta kysyttiin kokemuksia vankilassa käydystä Terve-kurssista ja tieto hyödynnettiin arvioinnissa.
- Työntekijöiden oma arviointitieto kerättiin työparin jatkuvan ja kriittisen itsearvioinnin pohjalta lähtökohtana asiakas- ja vankinäkökulma.

3.2 Projektiaikaiset kehittämiskoulutukset

Terve-projektiryhmän koulutukset

Projekti tuotti kaikkiaan neljä koulutuspäivää omalle projektiryhmälleen. Osallistujina oli projektivankiloiden ja Rikosseuraamusviraston edustajia sekä ohjaus- ja seurantaryhmän jäseniä. Vuoden 2005 kehittämiskoulutuksen teemoja olivat päihdehaittoja vähentävä terveystieto ja terveysneuvonta, vertaisvaikutus ja vertaistyö sekä projektin kehittämistyö. Vuoden 2006 keväällä jatkettiin samoilla teemoilla. Syksyn koulutus keskittyi päihteiden psyykkisiin vaikutuksiin, myötätuntouupumukseen sekä romanien päihdeongelmiin vankeinhoidon erityiskysymyksenä. Neljäs ja viimeinen koulutus 2007 palasi käsittelemään vertaisvaikuttamista, vankien terveystutkimuksen tuloksia ja vankilaa haittojen vähentämisen toimintaympäristönä. Koulutuksiin osallistui kerrallaan noin 40 henkilöä. Ne järjestettiin Kritsin omissa tiloissa. Syksyllä 2007 ei järjestetty vastaavaa koulutuspäivää, koska neljä Terve-ohjaajatyöpajaa vei paljon työaikaa ja kohderyhmä oli osittain samaa. Koulutuspalautteen mukaan osallistujat saivat kaipaamaansa uutta tietoa sekä mahdollisuuden miettiä yhdessä ristiriitaa herättäviä toimintamalleja ja jakaa muiden kanssa omia hyviä kokemuksia. Koulutuspäivät olivat työntekijöiden mielestä erittäin mielenkiintoisia ja niitä odotettiin jo etukäteen.

Kriminaalihuollon työntekijäkoulutukset

Projekti kutsui pääkaupunkiseudun ja Etelä-Suomen Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimistoista työntekijät kolmeen yhteiseen koulutusiltapäivään 2007–2008. Osallistujia oli noin 30. Ensimmäisen tapaamisen aiheena oli ”Vaikeasti huumeriippuvainen Khl-asiakas ja vankilaan lähtö”. Toinen koulutus käsitteli aihetta ”Vaikeasti huumeriippuvainen ja kuntoutuva Khl-asiakas”. Kolmannen aiheena oli ”Huumeriippuvainen Khl-asiakas, terveysneuvonta ja palveluohjaus”. Haittojen vähentämisteeman käsittely osana kriminaalihuoltotyötä on aikaansaanut paljon pohdintaa ja ristiriitastakin vastaanottoa: miten huumeidenkäytön haittojen vähentäminen voisi kulkea rinnan valvonnan kanssa? Toiset taas näkevät haittojen vähentämispuheen olevan osa moniongelmaisen, päihderiippuvaisen asiakkaan palveluohjausta. Koulutuksia on toivottu lisää ja sisältötoiveista on keskusteltu yhdessä.

Aluevankilakoulutukset Länsi- ja Itä-Suomessa

Vaikuttamis- ja juurruttamistyö ulottui syksyllä 2008 aluevankiloihin, kun järjestettiin kaksi alueellista Huumeet ja haittojen vähentäminen -koulutusta. Tilaisuudet oli suunnattu ensisijaisesti niille johto- ja kehittämistehtävissä toimiville, joilla ei ole mahdollisuutta osallistua viisipäiväisiin vankeinhoidon täydennyskoulutuksiin Vantaalla. Turussa oli 100 osallistujaa Länsi- ja Etelä-Suomen alueelta ja Kuopiossakin yli 60 osallistujaa Itä- ja Pohjois-Suomesta. Vertaistyön opasta esiteltiin tilaisuudessa lähityötä tekevien tueksi huumeidenkäytön puheeksiottoon. Koulutuspalaute oli hyvää, vaikka yhden päivän koulutus aiheesta koettiin kovin lyhyeksi. Keskusteluissa käsiteltiin muun muassa Terve-mallien soveltuvuutta vankilaympäristöön ja pistovälineiden vaihdon tarpeellisuutta vankiloissa.

3.3 Mallinnus ja juurruttaminen vankilakäytännöiksi

Terve-kurssin mallinnus

Minkälainen Terve-kurssi toimii? Kokemus esitietoryhmistä osoitti, että keskeistä onnistumiselle on puhua käyttäjää päivittäin askarruttavista asioista, kielen on oltava helppoa, tuttua ja konkreettista. Koulumainen opiskelu tuo turvaa ja struktuuria. Opetuksen ja keskustelun lähtökohtana on lähipiiriin tai vangin itsensä kokemat ongelmat – eivät tavoitteet. Dialogisen vuorovaikutuksen avulla hyödynnetään kurssilaisten kokemuksia. Aiheet käsitellään kerro kaverille -periaatteella ja vankeja tuetaan vertaisvaikuttamiseen ja opettamiseen.

Terve-kurssien neljä ohjaajatyöpajapäivää toteutettiin syksyllä 2007. Neljästä projektivankilasta työpajoihin osallistuivat sairaanhoitaja-päihdeohjaajatyöparit, yhteensä kahdeksan henkilöä. Työpajoissa työstettiin vankiryhmien koulutusteemoja, palautteita ja ryhmän toteuttamista kokonaisuudessaan. Työpajat tuottivat pohjamateriaalin tulevaan Terve-kurssin ohjaajan oppaaseen ja vahvistivat Terveysneuvontatyön koulutuksen sisällöt.

Alkuperäisenä työpajojen tavoitteena oli, että osallistujat toteuttaisivat työpajan teemojen pohjalta terveystietoinfoja omassa vankilassa. Tavoite jäi toteutumatta kolmen vankilan osalta resurssipulan vuoksi. Ainoastaan Hämeenlinnan vankilassa käynnistyivät kokonaiset Terve-kurssit naisvankiryhmissä. Jokelan vankilan Selkis-kurssilla terveystietoteema on ollutkin jo mukana aiemmin, mutta se on vahvistunut entisestään työntekijöiden saatua uutta tietoa ja opetusmateriaalia. Keravan vankilan työntekijät ovat kokeneet saaneensa uutta terveystietoa, jota on voinut soveltaa myös yksilötyössä. Osallistujien palaute työpajoista yllätti positiivisuudellaan projektin työntekijät: he kokivat saaneensa paljon uutta tietoa, työskentely oli haastanut heitä pohtimaan eri tavoin päihdeproblematiikkaa, heidän mielipiteitään oli kuunneltu ja pidetty tärkeinä.

Terve-ryhmien käynnistäminen ja kehittäminen projektivankiloissa

Projektin vaikutukset alkoivat näkyä valtakunnallisesti vuoden 2008 aikana, kun Terveystietotyön koulutukseen osallistuneet sairaanhoitaja-päihdeohjaajatyöparit käynnistivät Terve-kursseja myös neljän projektivankilan ulkopuolella. Terve-kurssien järjestäminen oli asetettu osaksi vankiloiden ja yhdyshenkilöiden 2008 tulostavoitteita Jokelan, Keravan, Hämeenlinnan ja Helsingin projektivankiloissa. Vuoden 2009 tavoitteena se tulee olemaan kaikissa vankiloissa, joiden työntekijät ovat ohjaajakoulutukseen osallistuneet. Terve-kurssien asema vankiloissa yhtenä lyhyenä, informoivana ja motivoivana päihdekurssina oli vakiintumassa.

Ryhmiä on lähdetty käynnistämään hyvin oma-aloitteisesti ohjaajakoulutukseen osallistumisen jälkeen. Näyttää siltä, että kaikki osallistuneet pystyivät toteuttamaan kurseja jossain muodossa jo kevään 2009 aikana, joko lyhyempänä tai pidempänä. Henkilökuntavajeesta johtuva kasvava työmäärä oli syynä siihen, että joissain laitoksissa työntekijät eivät olleet pystyneet irrottautumaan kokonaisen Terve-ryhmän pitoon. Muutamassa paikassa oli syynä myös koulutetun ohjaajaparin puute, joka korjaantuu pikkuhiljaa uusien ohjaajien valmistuessa vuosittain.

Huumeita käyttävien terveystietotyö yksilötyössä

Koska huumeet ovat vahvasti läsnä melkein kaikissa vankilassa tehtävässä työssä, Terveystietotyö on ollut positiivinen vaikutus myös lähi- ja yksilötyöhön. Kurssin käyneet työntekijät ovat kokeneet päihdeosaamisensa vahvistuneen. Uusi tieto ja kokemus on antanut varmuutta puhua huumeiden käytöstä avoimemmin ja luottamuksellisesti. Käyty keskustelut ovat puolestaan kartuttaneet työntekijän tietoa käytön ongelmista. Tämä on erityistä ”käyttäjätietoa”, jota ei voi kirjoista oppia. Työntekijät kuvaavat yksilökeskusteluita Terve-koulutusten jälkeen erityisen palkitseviksi. Työskentelyyn on tullut myös uusia rutiineja: vankeja ohjataan eteenpäin muille työntekijöille, tietoisuutta on työhuoneen seinällä ja tiettyä keskeisiä teemoja käydään läpi kaikkien vankien kanssa. Näyttää siltä, että työntekijöillä on nyt tarjolla uusia työkalua, tietoa ja lähestymistapoja kohdata niitäkin vankeja, joille oli aiemmin vaikea tarjota mitään.

3.4 Rikosseuraamusalalle tuotetut koulutukset

Vankeinhoidon perustutkinto Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa

Projektin työntekijät kouluttivat neljää vankeinhoidon perustutkintokurssia Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa keväällä 2007 ja 2008. Koulutus kesti 1.5 h ja kumpanakin keväänä opetusta sai noin 80 valmistuvaa opiskelijaa. Näin toteutui yksi projektin tavoitteista, kun huumehaittojen vähentämisteema sisällytettiin perustutkintoon. Koulutuskeskuksen vastuuopettajat ovat ottaneet Terve-projektin tuottaman luentomateriaalin pysyväksi osaksi perustutkintoa.

Vankeinhoidon jatkokoulutus Laurea Ammattikorkeakoulussa

Päihdekoulutuksesta vastaava opettaja on sisällyttänyt Terve-hankkeen materiaalia jatkokoulutusten päihdeopetuksen vahvistamiseksi. Opettajan mukaan aiheen käsittelyyn on vahvat perustelut ja tarvetta.

Vankeinhoidon täydennyskoulutus Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa

Huumeidenkäyttö ja haittojen vähentäminen -koulutus valvontahenkilökunnalle

Koulutuksia järjestettiin projektin aikana kaiken kaikkiaan neljä. Kaksi ensimmäistä viiden päivän koulutusta toteutettiin syksyllä 2007, kolmas keväällä ja neljäs syksyllä 2008. Koulutuksiin on osallistunut jo yhteensä 100 työntekijää, joista enemmistö on vartijoita ja mukana muutama työtoiminnasta vastaava työnjohtaja. Osallistujia on ollut jo melko tasaisesti kaikista vankiloista.

Koulutuspalautte on ollut kiitettävää ja hakijamäärät koulutuskeskuksen mittapuun mukaan runsaat. Koulutuksissa käyty ja niihin vankiloissa liittynyt keskustelu on ollut värikästä. Perinteinen haittojen vähentämisen kritiikkiin liitetty tematiikka ja vastakkainasettelut ovat olleet esillä – rakentavasti. On myös laitoksia, joissa Terve-kurssit ja -koulutukset on otettu vastaan ilman jännitettä. Kurssien on todettu vastaavan selkeään tarpeeseen. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus on ottanut vastuun kurssien toteuttamisesta jatkossa. Kurssille on nimetty kaksi vastuuopettajaa. Suunnitelmissa on järjestää yksi kurssi vuosittain. Tuleva vuoden 2009 koulutus on aikataulutettu syyslukukaudelle.

Huumeita käyttävän terveysneuvontatyön koulutus päihdeohjaajille ja sairaanhoitajille

Terveysneuvontatyön ja samalla Terve-kurssien ohjaajakoulutus käynnistyi keväällä 2008. Ensimmäinen koulutus oli kaksiosainen; 2+2 päivää. Välitehtävänä oli pitää terveysneuvontaryhmä sekä tutustua omaa vankilaa lähinnä olevaan terveysneuvontapisteeseen. Terveysneuvontaryhmän pitäminen koettiin mielekkäänä ja monet uskoivat jatkavansa ryhmien pitämistä jossain muodossa. Terveysneuvonnan osuus yksilötyössä lisääntyi kaikilla. Lähimpään terveysneuvontapisteeseen tutustuminen koettiin tärkeänä, koska matalakynnyksinen lähestymistapa on vankeinhoidossa vieraampaa. Tutustumiskäynneillä pohdittiin yhteistyön mahdollisuuksia ja käytännössä mm. Kuopiossa Terveysneuvontapisteen työntekijät alkoivat käydä Kuopion vankilassa informoimassa vankeja toiminnastaan. Yhteistyötä vahvisti molempien tahojen aktiivinen osallistuminen Tampereen Terveysneuvontapäiviin lokakuussa. Koulutus sai positiivista palautetta siitä, että se oli suunnattu yhteiskoulutuksena päihdeohjaajille ja sairaanhoitajille. Ammattiryhmien välisen yhteistyön vähenemisestä on kannettu huolta terveydenhuoltoyksikön itsenäistymisen jälkeen 2006.

Toista koulutusta pidennettiin yhdellä päivällä (3+2), jolloin ajanpuutteesta johtuneet ongelmat voitiin korjata. Osallistujat ovat prosessoineet aktiivisesti päihdekontrollin ja haittojen vähentämisen yhteensopivuutta. Osa oivaltaa haittoja vähentävän toiminnan merkityksen nopeasti, toisilla se vaatii pitempää prosessointia ja muutos tapahtuu pikkuhiljaa koulutuksen edetessä.

Tammikuussa 2009 käynnistyi kolmas koulutus, josta nyt vastasi koulutuskeskuksen vastuuopettaja Sari Viikki-Ripatti. Kouluttajana toimi myös aiemmin projektin kouluttajana toiminut Eeva Tamminen Vantaan vankilasta sekä projektivankiloiden kokeneita työntekijöitä.

4. Vaikuttamistyö, tiedotus ja yhteistyöverkostot

Rikosseuraamusalan henkilöstölehti Kontra

Projekti on tiedottanut Kontran sivuilla koulutus- ja muista tapahtumista pienimuotoisina artikkeleina ja infoina. Terve-projektilla oli lehdessä myös oma artikkelisarja, joka käsitteli terveysneuvonta-teemoja. Kevään 2009 lehdessä ilmestyy projektin loppuartikkeli.

Posterit

Hankkeen suomenkielinen posterit oli esillä monissa koulutuksissa ja tapahtumissa. Englanninkielinen posterit oli esillä useita kertoja kansainvälisten vieraiden tapaamisissa Kriksissä ja kerran 2008 Varsovassa kv-konferenssissa.

Ajankohtaista -nettisivut

Projekti on päivittänyt ajankohtaista-palstaansa projektin kotisivuilla. Myös hankkeen tuottama materiaali on ollut ladattavissa sivustoilta.

Verkostot

Hankelaiset ovat osallistuneet koko hankkeen ajan aktiivisesti solmittuihin yhteistyö- ja verkostosuhteisiin. Aktiivisinta järjestöyhteistyö on ollut A-klinikkasäätiön Keskustoimiston sekä Helsingin ja Tampereen terveysneuvontapisteiden kanssa. Kaikissa koulutuksissa ja materiaalin tuottamisessa on hyödynnetty heidän matalankynnyksen ja vertaistyön osaamistaan ja hanke on vastaavasti osallistunut Vinkkien terveysneuvonnan Materiaalipankki-hankeeseen yhtenä yhteistyötahona.

Hanke on tukenut aktiivisesti ja eri yhteyksissä vankiloiden ja alueellisten terveysneuvontapisteiden verkottumista, joka onkin käynnistynyt paikoitellen erittäin aktiivisesti. Terve on osallistunut Vertaistyön yhteistoimintaa kehittävän Vety-verkoston toimintaan. Yhteistyötapaamisissa ja Vertaistyön päivillä on haluttu tehdä näkyväksi ja kehittää edelleen vertaistyötä tasavertaisena ja tarpeellisena työmuotona ”ammattilaisten” työn rinnalla.

5. Tuotettu opetusmateriaali ja oheistuotteet

Huumeita käyttävien terveysneuvontatyö vankiloissa -opetusmateriaali

Projektin tuottamaa opetusmateriaalia hiottiin ja arvioitiin koulutuksissa sekä erillisissä arviointipalaverissa. Valmiit oppaat painettiin helmikuussa 2009. Materiaali on kolmiosainen sisältäen terveysneuvontatyön ja Terve-kurssien ohjaamisen tukimateriaalin:

I osa Terveysneuvonnan perusteet, 80 s.

II osa Terve-kurssin ohjaajan opas, 60 s.

III osa Terve-kurssin opetussisällöt, 170 s.

Ensimmäinen osa ”Terveysneuvonnan perusteet” on johdantoa huumeiden käytön haittojen vähentämiseen ja terveysneuvontatyön toteuttamiseen niin vankilassa kuin vapaudessa. Se sisältää terveysneuvontatyön perustelut, siihen keskeisesti liittyvän tietopohjan ja arvot. ”Terve-kurssin ohjaajan opas” esittelee terveysneuvontatyön toimintaperiaatteet, menetelmät ja toteutuksen. ”Terve-kurssin opetussisällöt” esittelee terveysneuvontatyön teema- ja asiasisällöt Terve-kurssin opetusrungon mukaisesti.

Materiaali on tuotettu käänteisessä järjestyksessä: ensin valmistui ryhmäkokeilujen myötä materiaali kurssin opetussisällöistä. Ohjaajatyöpajojen ja koulutusten myötä oli mahdollista koota kokemukset ja tarvittava tieto ohjaajan oppaaseen. Viimeisenä valmistuneeseen terveysneuvonnan perusteet -osaan on tiivistetty rikosseuraamusalan näkökulmaan sopivaa ja välttämätöntä tietoa haittoja vähentävän terveysneuvonnan määrittelyistä, malleista, oikeutuksesta ja vaikuttavuustutkimuksista. Materiaalia tullaan päivittämään yhteistyössä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen, terveysneuvontatyön yhdyshenkilön ja Terveysterveystoimikunnan toimesta.

WHO:n tilannekatsaus ”Vankilat, päihteet ja haittojen vähentäminen”

Projekti suomensi yhteenvetokatsauksen ja se julkaistiin Kritsin julkaisusarjassa 1/2005. Katsausta käytetään edelleen Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen koulutusten taustamateriaalina. Käännöstä on painettu kaksi erää: vuonna 2005 painettiin 500 kappaletta ja seuraavana vuonna 700 kappaletta lisäerä. Katsaus on ladattavissa myös pdf-versiona Terve-projektin kotisivuilta.

Tietoa päihteiden käyttäjille vankilaan -esite

Vankeinhoidon terveydenhuoltoyksikön hankkeelta 2005 tilaamaa ja 2006 kesäkuussa valmistunutta esitettä jaetaan edelleen kaikille uusille sisään tuleville vangeille osana ns. perushygieneiapakkausta. Terveydenhuoltoyksikkö on painattanut vuosittain omalla kustannuksellaan noin 4000 kappaletta uusintapainoksen, joka vastaa vuosittaista uusien sisään tulevien vankien lukumäärää.

Haittojen vähentäminen vankilassa -dvd

Hankkeen työntekijät osallistuivat toukokuussa 2008 Barcelonassa järjestettyyn IHRA'n 19. konferenssiin (International Harm Reduction Association) ja sen yhteydessä järjestettyyn Filmifestivaaliin. Neljästä Terve-ryhmiin soveltuvasta filmistä valittiin suomennettavaksi yhteistyössä Terveysterveystoimikunnan työntekijöiden kanssa palkittu kanadalainen vankilafilmi ”Getting out - staying safe” ja se sai nimekseen ”Siististi siviiliin”. Sitä kopioitiin 35 kappaletta ja jaettiin kaikkiin vankiloihin helmikuussa 2009. Aiempi Stop huumeet ry:n kanssa valmisteltu videohanke kariutui 2006 rahoituksen ja yhteisten sopimusten puutteeseen.

Teksti TV-kampanja

Valtakunnallinen kaikkiin vankiloihin ulottuva kampanja ”Vankeja koulutetaan huumehaittojen vähentämiseen” toteutettiin yhteistyössä A-klinikkasäätiön ja YLE Teksti TV:n kanssa maaliskuussa 2007 kahdeksana viikonmittaisena tietoisuuskampanjana. Diakonia-ammattikorkeakoulu teki kampanjasta seurantatutkimuksen. Tulokset olivat rohkaisevia. Mahdollisuus saada vankeihin yhteys julkisten tiedotusvälineiden kautta todettiin ainutlaatuisiksi. Kampanja uusittiin marraskuussa 2008 YLE Teksti TV:n uudella Viikkomakasiini-osastolla. Kampanjasta tehtiin erillinen arviointitutkimus, joka on ladattavissa projektin kotisivuilta.

6. Projektin arviointi

Projekti on toteuttanut arviointeja matkansa varrella eri muodossa, joko itse tai tilaamalla osa-arviointeja muilta. Alkuhaastattelut analysoi tutkija Riitta Granfeldt, Teksti TV-kampanjan arvioinnin toteutti Sakari Kainulainen Diakonia Ammattikorkeakoulusta, arviointipaneelin keskustelun analysoi Teemu Rantanen Laurea Ammattikorkeakoulusta. Kaikki tuotettu raportti- ja arviointimateriaali käsiteltiin kyseisessä asiantuntija-arviointipaneelissa kesäkuussa 2008. Tässä yhteydessä päädytään esittelemään erillisinä vain Terve-kurssin jälkipalautteet ja arviointipaneelin tiivistelmä.

Eräänlaisena projektituotosten arviointina tulee toimimaan myös Terve-vankikurssimallin esittely Rikosseuraamusviraston toimintaohjelmien hyväksymisyöryhmässä kesäkuussa 2009. Työryhmä on uusi ja Terve-kurssimalli on ensimmäisiä käsiteltäviä toimintaohjelmia. Ryhmä on perustettu käsittelemään ja hyväksymään vankeinhoidon käyttöön tulevia ei-akkreditoitavia ohjelmia.

Terve-kurssin käyneiden jälkihaastattelut

Terve-kurssin käyneistä vangeista jälkihaastateltiin yhteensä 10, joka on 19 % 53:sta projektin omilta Terve-kursseilta valmistuneista. Hämeenlinnassa haastattelut tehtiin 1–2 kuukauden kuluttua, Helsingissä ja Riihimäellä 12 kuukauden kuluttua kurssin päättymisestä. Päihdeohjaajien mukaan vangit kokivat haastattelupyynnön hyvin myönteisenä ja jopa ilahduttavana. Jälkihaastattelun tavoitteena ei ollut pelkästään kontrollikysymysten teko opitusta, vaan myös etsiä merkkejä vaikutuksista, puhetavasta ja asenteista sekä kiinnostuksen heräämisestä vertaisvaikuttamiseen. Kaksitoista esitettyä haastattelukysymystä käytiin vapaamuotoisesti läpi.

Yhteenvedon jälkihaastattelun tuloksista voi todeta, että haastateltavat pitivät kurssia edelleen erittäin merkittävänä ja sen sisältöä asiallisena. Yli puolet haastatelluista oli selvästi omaksunut aktiivisen vertaisvaikuttajan roolin ja he kokivat sen innostavana. Joku totesi, että oma status oli jopa noussut kurssin jälkeen, kun kaverit tulevat kyselemään ja on esittää asiat mustaa valkoisella. Joillain oli kansio ”jossain hukassa”, tai he eivät tuoneet puheessa esiin muiden kanssa kurssiasioista puhumistaan vaikka sitä kysyttiin suoraan ja epäsuoraan. Haastateltavat osasivat vastata nopeasti tietopohjaisiin kysymyksiinkin vaikka kurssista oli kulunut jo aikaa. Erytistä huomiota kiinnitti kuitenkin turvaseksiin liittyvä keskustelu. Haastateltavista vain muutama sanoi, että pystyy ottamaan turvaseksiasiat puheeksi kumppanin kanssa ja piti sitä tärkeänä.

Kurssin käyneen saama positiivinen palaute sukulaisilta näytti olevan arvokasta ja merkittävää. Se, että moni kurssilainen oli puhunut ko. teemoista vielä kurssin jälkeinkin osastolla, oli myös hyvä merkki kurssin pitempiaikaisista vaikutuksista. Mietityttämään jäi kurssilaisten kokema vähäinen kannustus ryhmän ulkopuolisilta vankilatyöntekijöiltä. Haastattelupuheesta jäi se vaikutelma, että se olisi koettu arvokkaaksi, mutta nyt se puuttui. Yli puolet oli myös selvästi edennyt päihdekuntoutuspolulla vaikka joillain oli ollut myös retkahduksia.

Haastateltavat esittivät myös hyviä parannusehdotuksia kurssi- ja vankilakäytännöiksi. Matalakynnyksisyyden tärkeys tuli selkeästi esiin; lisää tällaisia kursseja kaikkiin vankiloihin, koska aktiivikäyttäjät hyötyvät terveysteemoista ja kuntoutujat saavat vahvistusta halulle pysyä erossa aineista. Olisi myös tarpeen päästä helposti ja ohjatusti psykologin puheille ohi normaali-käytäntöjen, muuten esteenä on hakeutumisen leimaavuus ”pöpiksi”. Kurssi herkistää monille asioille ja avun vastaanotto kurssin jälkeen on helpompaa vangille. Vertaisille suunnattua opetusmateriaalia pidettiin tärkeänä, mutta se haluttiin pienessä tiiviissä muodossa, koska isommat liput ja laput hukkuvat matkalla.

Arviointipaneeli

Asiantuntijoista koottu arviointipaneeli kokoontui kesäkuussa 2008 arvioimaan hanketta vajaa vuosi ennen sen päättymistä. Tavoitteena oli kerätä myös tietoa ja suosituksia tulosten juurruttamiseksi vankiloihin tehokkaammin. Päivä jakaantui kolmeen arviointiosioon ja päättyi yhteen-
vetokeskusteluun. Teemu Rantanen Laureasta toimi arvioijana ja kokosi arviointiraportin. Paneelimuotoinen arviointi oli osallistujien mukaan onnistunut kokemus ja se auttoi keräämään merkittävää uuttakin tietoa. Muutkin järjestöt ovat olleet kiinnostuneita kokeilemaan saman tyyppistä arviointiprosessia (vrt. Järvi-työpajat). Arviointikysymykset olivat:

1. Projektikokonaisuus:
 - Miten hankkeessa tehty kehittämistoiminta on edennyt?
 - Missä on onnistuttu ja missä ei?
 - Mitä hankkeesta voidaan oppia?
2. Vankien Terve-kurssit:
 - Ovatko Terve-kurssien sisällöt tarkoituksenmukaiset ja toimivat?
 - Voidaanko tällaisten kurssien kautta saavuttaa vaikuttavuutta?
3. Juurruttaminen ja siirrettävyys:
 - Onko hankkeessa kehitetty malli siirrettävissä myös laajemmin vankeinhoitoon?
 - Millä ehdoilla tällaista toimintaa on mahdollista jatkaa ja laajentaa?

Arviointiyhteenvedossa todetaan, että tulosten mukaan Terve-projekti on ollut hankkeena onnistunut. Hankkeelle on ollut hyvin selkeä tarve. Kohderyhmä, päihdekuntoutukseen motivoitumattomat piikkihuumeiden käyttäjät, on haasteellinen. Samoin hankkeen toimintaympäristö oli jännitteinen ja eli suurten muutosten keskellä muun muassa vankeuslakiuudistuksen takia. Tästä huolimatta hanke on saavuttanut hyvin tavoitteensa. Myönteistä palautetta sai hankkeen suunnittelu ja dokumentointi sekä toisaalta projektityöntekijöiden innostunut ja käytännöllinen työote. Ansiokkaana pidettiin myös toiminnan jalkautumista vankiloihin.

Arvioijan suosituksia tulosten juurruttamiseksi:

- (1) Keskeisenä haasteena on hankkeessa kehitettyjen toimintatapojen ja erityisesti Terve-kurssien juurruttaminen osaksi vankeinhoidon normaalitoimintaa. Keskeistä tässä on ylimmän johdon sitoutuminen asiaan. Myös yhteistyöhön terveydenhuoltoyksikön kanssa tulee kiinnittää erityistä huomiota.
- (2) Pitäisi ratkaista kysymys siitä, kehitetäänkö Terve-kurssista yksi toimintaohjelma vankeinhoitoon ja pyritäänkö se akkreditoimaan.
- (3) Haittojen vähentämisen eri tasot tulee pitää selkeästi erillään. Terve-kurssien toteuttaminen ja toisaalta huume-strategiset kysymykset esimerkiksi pistovälineiden vaihdosta ovat olennaisesti eritasoisia asioita.
- (4) Yhteistyötä terveysneuvontapisteiden kanssa tulisi entisestään tiivistää. Terve-kursseja on tarpeen tarkastella myös kuntoutuksen näkökulmasta. Tällöin nousee esiin kysymys Terve-kursseilla mahdollisesti alkavista ja siviilissä jatkuvista päihdehoitojatkumoista.
- (5) Tulisi varmistaa valvontahenkilöstön riittävä haittojen vähentämiseen liittyvä henkilöstökoulutus sekä terveysneuvontatyön ja Terve-kurssien ohjaajien koulutus.
- (6) Vankeinhoidon haittojen vähentämistyön kehittäminen vaatii myös oman fooruminsa. Tarvitaan toisaalta foorumi mahdollisimman ennakkoluulottomaan keskusteluun vankeinhoidon päihdepolitiikasta ja toisaalta tarvitaan kokemusten vaihtoa niiden toimijoiden kesken, jotka tekevät käytännön terveysneuvontatyötä.

7. Suositukset vankiloiden haittojen vähentämisen ja terveysneuvontatyöhön

Projektin kokemukset esitetään seuraavaksi viitenä suosituksena. Ne ovat linjassa vankeinhoidon Päihdestrategian ja Päihdevalvonnan oppaan sekä Suomen virallisen huumeusainepolitiikan kanssa.

1) Koulutus koko henkilöstölle ja avoimen keskustelun ylläpito

Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen tulee turvata jatkossakin riittävä päihdehaittojen vähentämiseen liittyvä täydennyskoulutus valvontahenkilöstölle sekä terveydenhuolto- ja kuntoutushenkilöstölle.

Vankeinhoidon päihdestrategiaan pohjautuvat haittojen vähentämistoimet eivät ole uusi tai ulkoa tuotu asia, vaan ne tulivat vankiloihin jo 1990-luvun puolivälissä. Tämän hetken haaste onkin ennen muuta eri henkilöstöryhmien mukaanotto ja kouluttaminen huumeidenkäytön haittojen vähentämisen perusteisiin, toimintatapoihin ja toiminnan vaikuttavuuteen.

Haittoja vähentävä terveysneuvonta, desinfiointikäytännöt ja korvaushoito ovat osa päihderiippuvuuden hoitoa ja toimivat porttina päihdekuntoutuspolulle. Matalan kynnyksen lähestymistapa on ollut puuttuva pala vankiloiden päihdekuntoutusjatkumossa. Muiden maiden kokemuksiin ja toimiviin käytäntöihin kannattaa tutustua, niistä tulee voida keskustella ja samalla kehittää omaa työtään.

2) Terve-kursseille rekrytointi ja motivointi henkilöstön yhteistyönä

Koulutuksiin rekrytointi on henkilökunnan yhteinen asia. Moniammatillisen osaamisen ja vankituntemuksen hyödyntäminen on välttämätöntä ja tarpeellista myös Terve-kursseille rekrytoitaessa.

Masentuneet, käyttöä jatkavat tai leimautumista pelkäävät vangit voivat rohkaistua osallistumaan, jos henkilökunta tukee heitä siihen – unohtamatta kuitenkaan että osallistuminen on vapaaehtoista! Terve-ryhmien kautta hälvennetään pelkoja ja ennakkoluuloja hakeutua hoidon ja tuen piiriin. Viranomaisviha, -ennakkoluulot ja -pelot vaikeuttavat palveluihin hakeutumista myös vankilassa.

Kurssin käyneiden vankien mukaan henkilökunnan osoittama pienikin kannustus huomataan ja sitä arvostetaan. Vangit itse kokevat Terve-kurssit koulutuksena, joka opettaa tärkeitä lääketieteellisiä ja käyttäytymiseen liittyviä asioita. Vääriä käsityksiä oiotaan luottamuksellisessa ilmapiirissä. Käydään ”lääkärikurssia”! Käsitellyt asiat koskettavat heitä. Henkilökunnan arvostus tätä kokemusta kohtaan rakentaa vangin itsekunnioitusta. Kurssin vähättely vähättelee itsestä huolehtimista! Kun henkilökunta tietää ja ymmärtää mitä kursseilla opetetaan ja mistä keskustellaan, on heidän helpompi kannustaa vankia käymään kurssi loppuun.

3) Vankilaolosuhteiden synnyttämien riskitilanteiden vähentäminen

Desinfiointiaine Virkonin, kondomien ja liukuvoiteen tulee olla helposti saatavilla. Jakelun tulee tapahtua jo olemassa olevien johdon määräysten ja ohjeistusten mukaan, koska puhtaita pistovälineitä ei ole saatavilla. Määräysten takana ovat kansanterveyslain velvoitteet vankeinhoidolle.

Minkälaisia päihteiden käyttöön liittyviä erityisriskejä ja riskikäyttäytymistä vankilaolosuhteet tukevat? Aineiden hinnat ovat korkeammat ja saatavuus on vähäisempää kuin vapaudessa. Vankilassa piikittäminen liittyy osittain aineen vähäiseen saatavuuteen. Pistokohtaa nuollaan, jotta saataisiin kaikki aine talteen, vaseliinia käytetään loppuun kuluneen ruiskun mäntää liukastamaan tai hygienian puutteet liittyvät esimerkiksi käyttötilanteiden kiireeseen ja vesipisteiden puuttumiseen.

Vankien mukaan vankilassa esiintyy selkeästi enemmän horkkaa kuin vapaudessa (tulehdus/allergiareaktion aiheuttama kuumeen kaltainen tila). Vanki ei saa pyydetessä Disperiiniä, jos ajatellaan hänen lääkitsevän sillä horkkaa?

Huumeiden kulkeutumista vankilaan ei voida täysin estää huolimatta tehostetuista valvontatoimista. Paine suonensisäiseen käyttöön kasvaa, kun saatavilla olevan aineen vaikutusta halutaan maksimoida. Puhtaita pistovälineitä ei ole saatavilla, joten välineiden yhteiskäyttö, puutteellinen desinfiointi ja käyttötilanteisiin liittyvä kiire lisäävät tartuntatautien ja infektioiden todennäköisyyttä.

Desinfiointiaine Virkonin jakelumääräysten (Rikosseuraamusviraston määräykset nro 24/011/2006 ja nro 11/011/2006) toimeenpano eri laitoksissa vaihtelee. Terveydenhuoltoyksikkö kartoitti Virkon-, kondomi- ja liukuvoidejakelun toteutumista vankiloissa vuoden 2008 keväällä. Vastaaajina oli noin 30 poliklinikkaa ja sairaala: 10 poliklinikkaa ilmoitti, että Virkonia on saatavilla, 11 poliklinikkaa ilmoitti, että kondomeita on saatavilla, 3 poliklinikkaa ilmoitti, että liukuvoidetta on saatavilla, 4 paikkaa ilmoitti, että Virkonia on saatavilla vankilan pesutiloista. Kaikki edellä mainitut olivat pyynnöstä saatavilla, eivät siis itse otettavissa. Johtopäätös onkin, että määräyksiä ei täysin noudateta. Tilanne on paikoin korjautumassa.

4) Kehitettyjen mallien juurruttaminen osaksi normaalitoimintaa

Ylimmän johdon, kehittämishenkilöstön ja esimiestason sitoutuminen huumehaittojen vähentämistoimien toteutumiseen on juurruttamisen ja jatkuvuuden turvaamisen kannalta oleellista.

Erityyppisissä laitoksissa olevat erilaiset vangit hyötyvät terveysneuvonnasta. Toiminta edellyttää riittävää huumeita käyttävien terveysneuvonnan osaamista, pysyviä käytäntöjä ja helposti saatavilla olevat suojautumismahdollisuudet.

Tarvitaanko terveydenhuoltoyksikön, valvonta- ja kuntoutushenkilöstön välisen yhteistyön kehittämistä? Onko se joustavaa vai nihkeää ja mistä syystä? Yhteistoiminnan laatu vaihtelee laitoksittain, joten se liittyy enemmän laitospolitiikkaan kuin yleisiin rakenteisiin ja ohjeisiin, kuten esimerkiksi vaihtolovelvollisuudet.

Koko vankeinhoidon haittojen vähentämistyön kehittäminen vaatii myös oman fooruminsa ja käytännössä sitä tehdään aikanaan päihdestrategian uusimisen yhteydessä. Jatkossa tarvitaan myös foorumi mahdollisimman ennakkoluulottomaan keskusteluun yleisestä vankeinhoidon päihdepolitiikasta, kuten pistovälineiden vaihto-ohjelmista, käytännön kokemuksista ja hyödystä vangille sekä yhteiskunnalle jne.

5) Yhteistyö, kouluttautuminen ja osaamisen vaihto yli muurien

Hyvin käynnistynyttä yhteistyötä vapauden päihdekuntoutusyksiköiden ja terveysneuvontapisteiden kanssa tulisi entisestään tiivistää. Vankilahenkilöstön osallistumista A-klinikkasäätiön valtakunnallisille Terveysneuvontapäiville tulisi ylläpitää ja helpottaa.

Terve-kursseja voidaan tarkastella myös kuntoutuksen näkökulmasta. Terve-kursseilla voi käynnistyä ja kokemuksen mukaan käynnistyy kuntoutustarpeita. Vankilassa käynnistyy päihdekuntoutus jatkuu parhaimmillaan siviilissä. Yhteistyön sujuvuus niin päihdekuntoutus- kuin matalankynnyksen palvelun tarjoajiin helpottaa sopiviin palveluihin ohjautumista.

Voivatko vangit ja päihdeasiakkaat olla mukana suunnittelussa ja yhteistoiminnassa? Mitä kaikkea se merkitsee tulevaisuudessa, sitä on tällä hetkellä vaikea nähdä. Se mikä on varmaa, on että asiakkaan osallisuutta eli asiantuntijuutta tarvitaan. Se tulee kasvamaan kaikilla yhteiskuntasektoreilla tulevaisuudessa, koska ilman osallisen ääntä ei päästä asioita kehittämään. Miten uteliaita ja ennakkoluulottomia haluamme olla omassa kehittämistyössämme? Olemmeko valmiita siirtämään marginaali- ja normitilojen rajaviivoja?

8. Tilanne vankiloissa projektin päättyessä

Maaliskuussa 2009 Terve-kurssit olivat käynnistyneet jo yli kymmenessä vankilassa eri puolella maata. Toteutuneet Terve-kurssit dokumentoidaan vankitietokantaan. Vuoden lopussa voidaan saada näkyville ensimmäinen virallinen tulos siitä, paljonko kursseja on järjestetty ja moniko niistä on valmistunut.

Neljän eteläsuomalaisen projektivankilan tilanne näytti hyvältä maaliskuussa, kun projekti kävi viimeistä kertaa tapaamassa yhteistyöhenkilöitä ja johtoa. Henkilökunta oli hyvin motivoitunutta ja vakuuttunutta siitä, että kurssien järjestämistä tulee jatkaa. Ehkä kaikkein tärkein palaute tuli vankiloiden johdolta. Alkuaikojen huoli Terve-kurssien sopivuudesta vankiloihin, epäsovinnasta rekrytoinneista, huumeidenkäyttöön kannustamisesta ja resurssien riittävyydestä oli kuin pois pyyhkäistyä. Terve-kursseista saadut hyvät kokemukset olivat vakuuttaneet johdonkin siitä, että vangit hyötyvät kursseista ja matalan kynnyksen kurssia tarvitaan ennen kuin vanki on valmis vaativimmille päihdekursseille.

Jokelan vankilan sakkolassa on ollut jo vuosia käytössä Selkis-kurssi, johon on sisältynyt huumeita käyttävien terveystietoa ja elämähallintataitojen opetusta. Terve-kurssin materiaali on otettu vastaan hyvänä vahvistuksena kurssien sisältöihin. Koska sakkovangit istuvat vain lyhyitä tuomioita, väki myös vaihtuu nopeasti ja kursseille riittää tulijoita. Viime vuosina sakkovankien terveys on työntekijöiden mukaan mennyt entistä huonompaan suuntaan. Käytännössä melkein kaikilla sakkovangeilla on päihdeongelma, joten terveysneuvontatyölle on kovaa kysyntää. Viime aikoina sisääntulevista vangeista osa on jo käynyt Terve-kurssin jossain toisessa vankilassa tai ovat ennestään terveysneuvontapisteiden asiakkaita vapaudessa. Jokelan sakkola on toiminut hyvänä esimerkkinä muillekin vankiloille siinä, miten matankynnyksen terveysneuvonta on otettu niin valvonnan, terveydenhuollon kuin kuntoutuksen henkilöstön yhteiseksi tehtäväksi.

Hämeenlinnan vankilan naisten Terve-ryhmiä on järjestetty henkilökunnan toimesta jo useita kahden vuoden ajan. Miehillä on järjestetty yksi kurssi ja toinen oli suunnitteilla. Jos henkilökunnalla olisi enemmän aikaa, kursseille olisi kysyntää ja tarvetta monilla eri osastoilla nonstop-periaatteella. Päihdeohjaajan ja sairaanhoitajan mukaan eniten kursseilla ovat puhuttaneet hiv, C-hepatiitti sekä päihteiden vaikutus mielenterveyteen. Poliklinikalla kurssit näkyvät niin, että yhä useammat kurssilaiset ja heidän kauttaan muutkin vangit hakeutuvat rokotuksiin ja testeihin. Vankiloissa se nähdään osittain tuloksena vapauden hyvin toimivista terveysneuvontapalveluista. Yhteisistä asiakkuuksista huolimatta huumeita käyttävillä on edelleen paljon väärää tietoa ja kysymyksiä. Vertaisvaikutuksen ns. lumipalloeftin hyödyntäminen on huomattu ja hyödynnetty Hämeenlinnassa. Kurssilaisilla on nimettyjä kummioppilaita, kurssimateriaalia jaetaan osastoilla eteenpäin ja spontaaneja tietokilpailuja on ko. teemoista järjestetty. Valvontahenkilöstö osallistuu myös kurssirekrytointeihin. Työntekijät pitävätkin nyt tärkeänä, että jatkossa turvataan riittävät resurssit kurssien järjestämiseksi.

Keravan vankilassa on järjestetty jo kymmenen Terve-kurssia. Kokemusta on karttunut huomasti. Työntekijät ovat oppineet vangeilta monia asioita, joita voivat jatkossa hyödyntää kurssiopetuksessa ja yksilötyössä. Tavoitteeksi on asetettu, ettei yksikään vanki saisi infektio tartuntaa sen vuoksi, ettei hänellä ole oikeaa ja riittävää tietoa riskeistä. Keravan vankilassa on paljon nuoria vankeja ja nykyisen sijoittelun mukaan näyttää siltä että vangit ovat iältään yhä nuorempia. Ryhmät ovat olleet hyvin erilaisia, mutta yhdistävänä tekijänä on ollut hyvä ilmapiiri. Kurssin käyneet vangit ovat myös olleet halukkaita jatkamaan yksilökäyntejä työntekijällä hakeutuakseen myöhemmin päihdehoitoon. Terve-kurssit ovat osoittaneet toimivansa porttina päihdekuntoutuspolulle ihan käytännössäkin. Keravan kokemus on, että rekrytointi onnistuu parhaiten kahdenkeskisten keskusteluiden kautta. Koko henkilöstö infoaa vankia kurssimahdollisuudesta. Terveystieteiden tulohaastattelu antaa myös hyvät mahdollisuudet kertoa kurssimahdollisuudesta vangille.

Helsingin vankilassa oltiin pitkän odottamisen jälkeen käynnistämässä ensimmäisiä ryhmiä ja koko henkilökunta piti niiden aloittamista tärkeänä. Helsingin vankilassa on ollut vaikeuksia käynnistää ryhmiä aiemmin, koska erityisesti sairaanhoitajaa on ollut mahdotonta irrottaa ryhmiin työntekijäpulan vuoksi. Rekrytointi Terve-kurssille oli käynnissä ja erilaisia tapoja siihen kokeillaan. Projektin kouluttajan vetämistä kursseista oli jäänyt hyvät kokemukset. Kurssit sopivat hyvin vangeille ja monille osastoille. Pääkaupunkiseutu on lähellä Viroa, jossa epidemiat ovat karua todellisuutta ja virusten leviämisen ehkäiseminen tästäkin syystä tärkeää. Terveysasiat nähdään laajasti: itsestä ja terveydestä huolehtiminen on tärkeää ihan kaikille. Henkilökunta pitää huumerveystietoa erittäin tärkeänä, sillä vangeilla esiintyy paljon tietämättömyyttä. Kun työntekijät saavat tietoa, se alkaa näkyä myös yksilötyössä ja hyödyttää tätä kautta vankeja. Vankiloissa tulee kuitenkin huolehtia siitä, että uusia ohjaajia saadaan riittävästi mukaan. Henkilökunta korosti myös selkeiden esitteiden tarpeellisuutta.

9. Terveysneuvontatyön jatkosuunnitelma

Projektin päättyessä vahvistettiin jatkosuunnitelma, jotta saavutetut tulokset myös säilyisivät ja kehittyisivät. Ohjausryhmässä käsiteltiin ja nimettyjen vastuuhenkilöiden kanssa vahvistettiin seuraava jatkosuunnitelma.

Yhdyshenkilöt ovat:

Vankeinhoidon terveydenhuoltoyksikkö
Rikosseuraamusvirasto: toimintaohjelmat

Vankiloiden terveysneuvontatyön yhdyshenkilö

Rikosseuraamusalan koulutuskeskus:

Yhdyshenkilö

Terveysneuvontatyön koulutus

Huumeidenkäyttö ja haittojen

vähentäminen -koulutus

Terv.huollon tarkastaja Sirpa Hakamäki

Erityisasiantuntija Ulla Knuuti

Sairaanhoitaja Eeva Tamminen

Koulutuspäällikkö Raija Järvenpää

Vastuuopettaja Sari Viikki-Ripatti

Vastuuopettajat Arja Saunamäki ja

Maija Richter

- 1) Terveysneuvontatyön kouluttajaverkosto ja rekisteri: Eeva Tamminen
 - postituslista, seuranta- ja yhteydenpito vankilatyöntekijöihin tarvittaessa
- 2) Kouluttajien keskustelu- ja kyselypalsta netissä (kehitteillä 2009-10 Risen tiedotuksen vastuulla):
 - tarjoaa vertaistukea, kokemusten vaihtoa ja uutta tietoa ohjaajille
 - Eeva Tamminen toimii palstan pitäjänä, tekniikka tulee Rikosseuraamusvirastosta
- 3) Vuosittain Terveysneuvontatyön neuvottelupäivä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa:
 - koulutuksen käyneiden kokoontuminen ja yhteinen koulutuspäivä Terveysneuvontatyön neuvottelupäivien yhteydessä syksyllä
 - yhteistyössä Sirpa Hakamäki, Ulla Knuuti ja Eeva Tamminen
- 4) Rikosseuraamusalan koulutuskeskus: Huumeitakäyttävien terveysneuvontatyön koulutus
 - 1 x vuosi keväällä, 5 lähiopetuspäivää
 - RSKK sitoutunut, mutta budjetti määrää miten toteutuu (Raija Järvenpää)
 - vastuuopettaja Sari Viikki-Ripatti, Eeva Tamminen läsnä 3+2 päivää; osa opetustunteja
- 5) Projektin tuottaman terveysneuvontatyön opetusmateriaalin ylläpito
 - päivitystarpeen ylöskirjaus, ohjaajan oppaan päivitys word-tiedostona, irtolehdet korvataan uusilla: Eeva Tamminen ja koulutetut ohjaajat
- 6) Terve-kurssit vankiloiden ja työntekijöiden henkilökohtaisten (Ulla Knuuti) sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen (Raija Järvenpää) tulostavoitteiden osaksi 2009 ja siitä eteenpäin.
- 7) Projekti kokemusten ja suositusten hyödyntäminen uusittavan päihdestrategian valmistelussa
 - Ulla Knuuti
- 8) Rikosseuraamusalan koulutuskeskus: Huumeidenkäyttö ja haittojen vähentäminen -koulutus valvonta- ja työtoimintahenkilöstölle
 - 1 x vuosi syksyllä, 5 lähiopetuspäivää
 - RSKK sitoutunut, mutta budjetti määrää miten toteutuu (Raija Järvenpää)
 - vastuuopettajat Arja Saunamäki ja Maija Richter, Eeva Tamminsen työpanos arvioitu 10 t
- 9) A-klinikkasäätiön Valtakunnalliset terveysneuvontapäivät
 - 1 x vuosi syys-lokakuussa, kesto 2 päivää
 - osallistuminen suositeltavaa Terveysneuvontatyön koulutuksen käyneille työntekijöille ja kaikille vastuuhenkilöille, mutta välttämätön yhdyshenkilölle (Eeva Tamminen) terveysneuvontatyön ammattitaidon ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi
- 10) Kriminaalihuollon tukisäätiö toimii terveysneuvontatoiminnan auditoijana resurssien ja työntekijätilanteen mukaan

LIITTEET

LIITE 1. Ohjaus- ja seurantaryhmän kokoonpano

OHJAUSRYHMÄ

Kehittämispäällikkö Maarit Suomela (puh.joht.), Kriminaalihuollon tukisäätiö
Terveystuollon tarkastaja Sirpa Hakamäki, Vankeinhoidon terveydenhuoltoyksikkö
Erityisasiantuntija Ulla Knuuti, Rikosseuraamusvirasto
Sosionomi Tiina Lintunen, Terveystuuvontapiste Helsingin Vinkki
Osastonhoitaja Saija Kaven/sh Terhi Kivimaa, Terveystuuvontapiste Vantaan Vinkki
Puheenjohtaja/päihdetyöntekijä Pirkko Vuorinen, Positiiviset ry
Projektityöntekijä Eeva Tamminen, Kriminaalihuollon tukisäätiö
Projektikoordinaattori Liisa Uusitalo, Kriminaalihuollon tukisäätiö

SEURANTARYHMÄ

Toiminnanjohtaja Jukka Mäki (puh.joht.), Kriminaalihuollon tukisäätiö
Yliilääkäri Jukka Kärkkäinen, Vankeinhoidon terveydenhuoltoyksikkö
Kehittämispäällikkö Airi Partanen, Stakes
Erikoistutkija Henriikki Brummer-Korvenkontio, Kansanterveyslaitos, KTL
Johtava ylihoitaja Seija Grongvist, Hgin kaupungin terveyskeskus
Johtaja Päivi Puro, Vinkki, A-klinikkasäätiö
Päällikkö Tuomas Rouvila, Elämä On Parasta Huumetta ry, EOPH
Yksikönjohtaja Mika Paasolainen, Munkkisaaren palvelukeskus, HDL
Opettaja Arja Saunamäki/Maija Richter, Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, RSKK
Kehittämispäällikkö Maarit Suomela, Kriminaalihuollon tukisäätiö
Projektityöntekijä Eeva Tamminen, Kriminaalihuollon tukisäätiö
Projektikoordinaattori Liisa Uusitalo, Kriminaalihuollon tukisäätiö

LIITE 2. Projektivankiloissa yhteyshenkilöinä toimineet

Jokelan vankilan sakkola:

Sairaanhoitaja Sari Rapo
Ohjaaja Irma Haikonen

Keravan vankila:

Sairaanhoitaja Leena-kaisa Pirinen
Päihdeohjaaja Helena Rapeli

Hämeenlinnan vankila:

Sairaanhoitaja Harri Hietala
Päihdeohjaaja Sanna Korpela

Helsingin vankila:

Sairaanhoitaja Katja Nöjd
Ohjaaja Birgitta Ratilainen

LIITE 3. Projektin yhteenvetokatsaus taulukkona projektin päättyessä maaliskuussa 2009

	OSATOIMINTO	2005	2006	2007	2008-2009
ESITIEDONKERUU	1. Vankilahenkilöstön haastattelut: suhtautuminen omaan turvallisuuteen, terveysriskeihin, päihdehaittojen vähentämisen merkitykseen ja koulutustarpeisiin	<u>Joulukuu:</u> Kerava vartijat, kolmen vartijaparin pilottihaastattelut	Eri ammattiryhmien haastattelut: <u>Helmi-kesäkuu:</u> Jokela <u>Huhti-kesäkuu:</u> Kerava <u>Kesäkuu:</u> Hämeenlinna	Yhteenvedo valmisteilla, hyödynnetty Terve-ohjaaja-työpajoissa koulutuksissa ja mallinnuksessa	<u>Huhtikuu 2008:</u> kirjallinen raportti Bikvaa mukaellen, hyödynnetty RSKK:n koulutuksissa, opetusmateriaalin ja arviointipaneelin lähtötasotietona
	2. Vankilasta vapautuneiden käyttäjien haastattelut: eri päihteiden käyttö ja käyttötavat vankilassa, riskinotto vapaudessa vrt. vankeudessa, uskomukset, tiedontaso	<u>Lokakuu:</u> Tutkimussuunnitelma <u>Marraskuu:</u> Tutkimuslupa A-kliniikkasäätiöltä	<u>Maalis-kesäkuu:</u> Hgin Vinkki (10) & Lumme ry (4) käyttäjähastattelut <u>Touko-joulukuu:</u> litterointi	Yhteenvedo valmisteilla, hyödynnetty Terve-ohjaaja-työpajoissa koulutuksissa ja mallinnuksessa	<u>Huhtikuu 2008:</u> kirjallinen raportti Bikvaa mukaellen, hyödynnetty RSKK:n koulutuksissa, opetusmateriaalin ja arviointipaneelin lähtötasotietona
	3. Esitietoa keräävät vankien Terve-kurssit: ryhmiin rekrytointi/tulohaastattelut, sisällöt, muodot, vertaistyön mahdollisuudet, kouluttajatarpeet	<u>Marras-joulukuu:</u> Keravan pohjoispää, neljä koeryhmää, yhteistyössä Vinkki ja Posy ry	Vankilassa toimivien pienryhmien seuranta, terveystietokurssin kehittäminen ja toteutus: yht. 6 kurssia(7-9 tapaamiskertaa) yhdessä vankilahlöston kanssa <u>Helmi-huhtikuu:</u> Jokela <u>Huhti-syyskuu:</u> Kerava <u>Loka-joulukuu:</u> Hämeenlinna	<u>Helmi-kesäkuu:</u> 2 pitkän ja 1 lyhytkurssin kokeilut ja laitosmallinnus Hgin vlassa <u>Syysy:</u> Yhteenvedot ja hyödyntäminen ohjaajatyöpajoissa	<u>Toukokuu 2008:</u> Yhteenvedo Terve-kurssien jälkihaastatteluista, hyödyntäminen RSKK:n henkilöstökoulutuksissa ja vankikurssien mallinnuksessa
MALLINNUS	1) Laitostason toimintamallisuositus ja koulutusohjelma huumehaittojen vähentämiseksi vankiloissa	Taustatiedonkeruu: kirjallisuus, raportit, haittojen vähentämistyö EU:ssa ja Suomessa, vapaudessa ja vankiloissa	Tiedonkeruu vankilayhteistyöstä & pienryhmistä mallinnusta ja suosituksia varten	<u>Helmi-joulukuu:</u> HV-toimintaan tutustuminen, suositusten ja mallin kehittäminen Hgin vlassa <u>Elokuu- joulukuu:</u> ehdotuksia VHL- päihdevalvontakäsikirjaan	Toimintamallisuosituksen ja koulutusmallin viimeistely, käyttö valvontahenkilöstö- ja aluevankilakoulutuksissa ja VHL-päihdestrategian suunnittelussa (2009)
	2) Koulutusohjelma vankien terveysneuvontatyöhön ja Terve-kurssien ohjaajiksi	Taustatiedonkeruu: kirjallisuus, raportit, haittojen vähentämistyö EU:ssa ja Suomessa, vapaudessa ja vankiloissa	Tiedonkeruu terveysneuvonnasta →mallinnus vankilaan <u>Syyskuu:</u> toimintaohjelmatyöryhmä aloittaa työskentelyn	<u>Kesäkuu:</u> 1. version runko-osa valmis <u>Syyskuu-marraskuu:</u> neljä ohjaajatyöpajaa vankiloiden yhteistyöpareille	Terveysneuvontatyön ohjaajakoulutuksen sisällön, ohjaajan oppaan ja käsikirjan viimeistely ja tarkistukset, paino ja jakelu maaliskuu 2009
	3) Opas vertaistyön tueksi ja huumeita käyttävien kanssa työskenteleville vapaudessa	Tiedonkeruu Vinkkien terveysneuvonnasta ja Lumipallo-mallissa	Tiedonkeruu terveysneuvonnasta ryhmien/vertaistyön avulla →mallinnus vankilaan Syyskuu: KHL-työryhmä aloittaa	Tiedonkeruu ja kehittäminen ohjaajatyöpajojen yhteydessä	<u>Touko-elokuu 2008:</u> Oppaan työstäminen, testaus kohde-ryhmällä, viimeistely ja paino <u>Syys-lokakuu 2008:</u> Jakelu vloihin ja Tn-pisteisiin

	OSATOIMINTO	2005	2006	2007	2008-2009
KOULUTUKSET	Hankkeen tuottama kehittämis-koulutus: teemoina päihdehaittojen vähentäminen, terveysneuvonta, vertaistyö, kehittämistyö	Joulukuu: 1. Projektiryhmän koulutus	Huhtikuu ja marraskuu: projektiryhmän, neljän projektivankilan terveydenhuolto-, päihde- ja valvontahenkilöstön yhteiset koulutukset 2. ja 3.	Huhtikuu: 4. koulutus projektivankilojen henkilöstölle ja projektiryhmälle <u>Tammi- ja kesäkuu:</u> I- ja II-koulutusiltapäivät KHL:n työntekijöille	Tammikuu 2008: III-koulutusiltapäivä KHL:n työntekijöille 2009 syyskuuTurku ja lokakuu Kuopio: Yhteiset koulutuspäivät aluevankiloille
	Hankkeen tuottaman haittojen vähentämisen ja terveysneuvontatyön koulutus: kehitetyn mallin juurruttamis-koulutus vankilahenkilöstölle	<u>Lokakuu:</u> Hankkeen esittely Vankeinhoidon terveydenhuollon koulutuspäivät, VHKK	<u>Syyskuu:</u> Terveydenhuollon neuvottelupäivät, VHKK <u>Lokakuu:</u> Valtakunnalliset Terveysneuvontapäivät/A-klin.säätiö, Tre	<u>Huhtikuu:</u> Opetus 2 h vankeinhoidon perustutkintolaisille x 4 RSKK <u>Syyskuu:</u> Valvontahenkilöstön koulutukset x 2 RSKK:ssa <u>Syyskuu:</u> Terveydenhuollon neuvottelupäivät, RSKK	• RSKK_koulutukset 2008: <u>Helmi-huhti-/syys-marraskuu x2</u> Terveysneuvontatyön koulutus <u>Maalis-huhti/loka-marraskuu x2</u> Valvontahenkilöstökoulutukset • TH:n koulutuspäivät, RSKK • Päihdepäivät, RSKK
OHEISTUOTOKSET	Käännös: WHO tilannekatsaus "Vankilat, päihteet ja haittojen vähentäminen"	<u>Elo-marraskuu:</u> tekstin käännös, kielenhuolto, asiantuntijakerros, viimeistely <u>Joulukuu:</u> 400 kpl painos	<u>Tammikuu:</u> jakelu sidosryhmille, yhteistyö- ja asiantuntijatahoille <u>Kesäkuu:</u> toinen painos 300 kpl oppilaitoksiin, yhteistyötahoille	Hyödyntäminen hankkeen koulutuksissa ja RSKK:n täydennys- yms. -koulutuksissa - pdf-versio hankkeen omilla sivuilla	Hyödyntäminen hankkeen koulutuksissa ja RSKK:n täydennyskoulutuksissa
	Esite: "Tietoa ruiskuuhumeiden käyttäjille vankiloissa"	<u>Lokakuu:</u> Rise Th-yksikkö tilaa uuden esitteen hankkeelta 2006, mukana Aids-tukikeskus, KTL, vertaistyötahot	<u>Maalis-kesäkuu:</u> työryhmätyöskentely <u>Kesäkuu:</u> sisällön viimeistely ja luovutus Riselle, jakoon 1/2007 <u>Elokuu:</u> esitteet painosta	Jakelu vankien perushygienia-pakkauksen mukana - kerätään kokemusta myös Vinkkien ja Kh:n asiakastyön osana	Esitteen jakelu jatkuu: jaetaan vangeille osana perushygienia-pakkausta, paino & jakelu Vankeinhoidon terveydenhuolto yksikön vastuulla
	Video: "Haittojen vähentämiskäytännöt vankiloissa"		<u>Helmikuu:</u> suunnittelu yhteistyö käynnistyy Stop Huumeille ry ja vertaiset <u>Lokakuu:</u> palaveri, aikataulut	<u>Kesä:</u> Videotyöryhmä: yhteistyösopimuksen työstäminen loppuu tuloksettomana <u>Syyskuu:</u> syntyy suunnitelma ulkomaisen videon ostamisesta	<u>Toukokuu 2008:</u> tutustuminen filmeihin IHRA Film Festival, <u>Syyskuu:</u> opetusfilmin valinta yhteistyössä Vinkin kanssa <u>Marras-joulukuu:</u> DVD-tekstitys, kopiointi, jakelu ohjaajille 2/2009
	Huumetietopeli: "Työnimi: Terveystietoa vangeille"		<u>Maaliskuu:</u> suunnittelu käynnistyy yhteistyössä Non Fighting Generation, vertaiset	Peruuntui: muu materiaali - arvioitu tarpeellisemmaksi	Hankitaan sopivia muiden tuottamia pelejä vankiryhmien käyttöön, jos varaa/sopivia on
	Teksti-TV-kampanja: Päihdehaittojen ehkäisyn tietoisuus mm. vankien luettavaksi		Tiedonkeruu terveysneuvonnasta vankiloissa Marraskuu: työryhmätyöskentely käynnistyy	<u>Helmikuu:</u> sisältö, tarkistus <u>Huhti-toukokuu:</u> kampanja-aika, Diakin seurantatutkimus <u>Kesäkuu:</u> tutkimus valmis	<u>Marras-joulukuu 2008:</u> Kampanjan uusinta 8 vkkoa YLE Teksti TV Viikkomakasiini-osastolla
	Huumeet ja HV-opetusjuliste: aineet, terveyshaitat, lainsäädäntöä			<u>Kesäkuu:</u> lupa tekijöiltä (UK)	Peruuntui ajan puutteen vuoksi: ei sis.alkuperäissuunnitelmaan

	OSATOIMINTO	2005	2006	2007	2008-2009
VERKOS- TOT	Yhteistyön ja asiantuntijuuden hyödyntäminen verkostoissa -merkitty yhteistyön käynnistämiset	1) VETY Pääkaupunkiseudun vertaistyön verkosto/ Hgin Vinkki 2) Asiakastyön terveys-palveluohjaus/ Redis	3) Valtakunnallisten Terveysneuvontapisteiden ja vloidien yhteistyön kehittäminen 4) Kehittämis- ja koulutussuunnitelua/ pääkaupunkiseudun KHL	- em. yhteistyö jatkuu 5) A-klinikkasäätiön HUUKO-asiantuntijaverkostossa	- em. yhteistyö jatkuu 6) A-klinikkasäätiön Terveysneuvonnan materiaalipankki-työryhmässä
YHTEISTYÖ	Kehittämisyhteistyö eri muodoissa	<u>Pääyhteistyötahot:</u> Vankeinhoitolaitos, Rise, A-klin. Terveysneuvontapisteet <u>Muita:</u> Posy ry, Aids-tukikesk, HDL, KTL, STAKES, EOPH, Stop Huumeille, NFG	toiminnan mukaan ks. kaavion eri toiminnot ja työryhmäjäsenyydet	toiminnan mukaan	toiminnan mukaan
TIEDOTUS	Hanke-esittely KRITSIN www-sivut	ensimmäinen hanke-esittelyversio intranetissä	parannettu versio www-sivuilla, ajankohtaiset-osio käyttöön	päivitys, omaa opetusmateriaalia verkkoon, engl. esittely	päivitys, omaa opetusmateriaalia verkkoon
	A 4- tiedote/ Hanke-esittely		lyhyt yhteenveto hankkeesta, jota päivitetään tarvittaessa	päivitys	päivitys
	Artikkelit lehdissä		Kontra-lehdessä sarja projektista ja päihdehaittojen vähentämisestä	sarja jatkuu Kontrassa	sarja jatkuu Kontrassa, Tiimi 2009
	Posterisitykset hankkeesta - suomi - englantia		Posterisuunnittelu Kritsin tiedotuksen kanssa, painatus	Esillä eri koulutuspäivillä ja tapahtumissa: toukokuu: IHRA konf. Varsova	Posterit esillä eri koulutuspäivillä ja tapahtumissa
HALLINNOINTI	KRITS-työyhteisön tiimipalaverit	kerran viikossa	kerran viikossa	kerran viikossa	kerran viikossa
	Ohjausryhmä	1 tapaaminen	4 ohjausryhmätapaamista	2 tapaamista keväällä ja 2 syksyllä	2 tapaamista keväällä ja 2 syksyllä 2008
	Seurantaryhmä	1 tapaaminen	2 tapaamista	1 tapaaminen keväällä ja 1 syksyllä	1 tapaaminen keväällä ja 1 syksyllä 2008
	Työnohjaus		3/06 alkaen 4 vkon välein	9 x /vuosi	9 x /vuosi
	Työparin koulutautuminen	koulutussuunnitelman mukaan	koulutussuunnitelman mukaan	koulutussuunnitelman mukaan	koulutussuunnitelman mukaan
ARVIOINTI	käynnistysvaiheen arviointi - itsearviointina		<u>joulukuu 2006</u>		
	välivaiheen arviointi - itsearviointina			<u>syyskuu 2007</u>	
	Loppuvaiheen arviointi - asiantuntijapaneeli				<u>kesäkuu 2008,</u> <u>elokuu: raportti valmis</u>